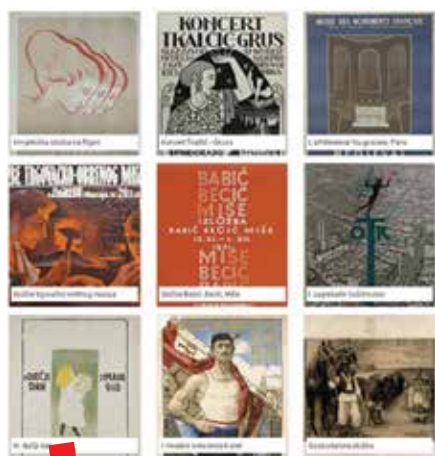

Deset godina Digitalne zbirke Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti

Jasenska Ferber Bogdan

Ove se godine navršava deset godina od osnivanja Digitalne zbirke Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (DiZbi), projekta iniciranog od strane Knjižnice HAZU, čime je započeo kontinuirani proces digitalizacije bogate i raznolike građe Hrvatske akademije. Knjižnici su se u početnoj fazi pridružile još 3 Akademijine jedinice, koje su u to vrijeme imale pripremljenu digitaliziranu građu, Arhiv za likovne umjetnosti, Odsjek za povijest hrvatskog kazališta, Odsjek za povijest hrvatske književnosti te Odsjek za povijest hrvatske glazbe, a danas DiZbi čini 16 jedinica, odnosno 33 suradnika koji pridonose radu i razvoju zbirke. DiZbi je oformljen na softverskoj platformi Indigo, pomoću koje sada već brojne AKM ustanove mogu na sustavan način stvarati i objavljivati digitalne zbirke na internetu. Platforma pruža potporu institucijama u upravljanju digitalnim zbirkama i građom na internetu u skladu sa standardima koje zahtijeva digitalna knjižnica Europeana, ustanovama je omogućeno i samostalno pohranjivanje i obrada, a korisnicima pretraživanje digitalizirane građe.

DiZbi muzej – Zbirka plakata iz Kabineta grafike

S obzirom da je Akademija zajednica s više od 40 znanstvenih i baštinskih jedinica, platforma svojim sadržajem podupire interdisciplinarna istraživanja, pa je od samog formiranja DiZbi-ja

nužno preskočena uobičajena faza postavljanja samo jedne vrste materijala s ujedinjenim skupom metapodataka. Umjesto toga, nebrojeni sati redovitih mjesečnih sastanaka provedeni su u raspravama o najprihvatljivijim rješenjima za standardizaciju metapodataka, kako bi se zadovoljile potrebe svake od suradničkih jedinica. Pitanje licenciranja građe također je kontinuirana tema i izazov kroz čitavo desetogodišnje razdoblje postojanja platforme.

U procesu digitalizacije primarni izvori iz različitih odjela postaju digitalizirani objekti koji tvore nove zbirke: digitalnu knjižnicu, digitalni muzej i digitalni arhiv. Iako je isprva planirano da svaka jedinica ima zasebni dio portala, suradnički tim je ubrzo shvatio kako je osnovna zamisao novog medija upravo uklanjanje granica između pojedinih zbirki i objedinjavanje svih materijala Akademije u digitalne zbirke.

Digitalna knjižnica je najveća zbirka, u kojoj je izvor glavnine sadržaja knjižnica Akademije, uz priručne knjižnice ostalih jedinica. Najznačajnije tekstualne zbirke iz Knjižnice koje su u cijelosti digitalizirane su: *Rad HAZU*, *Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije*, *Građa za povijest književnosti Hrvatske*, *Ljetopis*, *Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium*, *Stari pisci hrvatski*, *Starine*, *Zbornik za narodni život i običaje*, *Spomenice preminulim academicima* itd. te kompletna izdavačka produkcija Zavoda u Osijeku i Varaždinu. Većina digitalnih izdanja Akademije otvorena je za pristup i preuzimanje. Tijekom 2019. godine Knjižnica radi na prebacivanju cijelog kataloga na novu verziju platforme Indigo, koja još nije dostupna korisnicima.

Digitalni muzej sastoji se od fotografija umjetničkih radova, većinom iz fundusa galerijskih i muzejskih zbirki, ali i drugih jedinica. Postotak slika na DiZbiju za sada je prilično malen u

DiZbi knjižnica – stare i rijetke knjige

odnosu na tekstualni dio, uglavnom zbog troškova digitalizacije i ograničenja autorskih prava. Slikovna je građa predstavljena između ostaloga stalnim postavom Gliptoteke koji je u cijelosti digitaliziran (oko 600 objekata), a na platformi se nalazi i 100 najznačajnijih umjetničkih slika Strossmayerove galerije starih majstora. U digitalnom su muzeju i odabrani plakati Kabineta grafike, kao i plakati i reklame tvrtke „Kaštel“ iz Muzeja medicine i farmacije.

Digitalni arhiv sadrži arhivsku građu različitih jedinica – ovdje se nalazi rarietno i raznoliko digitalizirano gradivo jedinica koje čuvaju takvu vrstu građe, kao što su na primjer Odsjek etnologije s etnografskim rukopisima, Institut za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe s arhivom Antuna Gustava Matoša, kostimografskim i scenografskim skicama i zbirkom Ladislava Šabana. Jedinostvena je rukopisna zbirka dokumentacije Ladislava Šabana o orguljama i orguljašima sjeverne i južne Hrvatske iz Odsjeka za povijest hrvatske glazbe, kao i oko devet tisuća kazališnih cedulja Hrvatskoga narodnog kazališta iz Odsjeka za povijest hrvatskog kazališta. Među dvije stotine rukopisnih ostavština hrvatskih pisaca koliko ih se čuva u arhivu Odsjeka za povijest hrvatske književnosti, u DiZbi.HAZU je objavljena Matoševa ostavština.

Virtualna izložba Salon Ullrich
- prva zagrebačka privatna
galerija

Posebnu vrijednost ovakvog projekta predstavlja mogućnost povezivanja građe iz različitih zbirki pojedinih organizacijskih jedinica, ali i međusobno povezivanje zbirki Akademijinih jedinica, čime se pruža potpunija informacija te omogućava interdisciplinarnim istraživačima daleko širi uvid u Akademijine fondove.

Jedna od prednosti online digitalnih zbirki je mogućnost postavljanja virtualnih izložbi s glavnim ciljem prikazivanja raznovrsnog tematski povezanog digitalnog sadržaja. Posebno je privlačna arhivima, s obzirom da je takva vrsta građe rjeđe zastupljena i prezentirana je kao ephemera pojedine izložbe. Do sada su na platformi postavljene tri virtualne izložbe, izrađene u potpunosti pomoću digitaliziranih objekata na DiZbi-ju.

Kontinuirani proces digitalizacije fondova Akademije otvorio je mogućnosti za suradnju s nacionalnim i međunarodnim institucijama kroz nekoliko projekata. DiZbi je bio jedan od pružatelja metapodataka u projektu Europeana Cloud, koji je imao za cilj razvoj digitalne infrastrukture temeljene na oblaku za prikupljanje sadržaja europske kulturne baštine. Akademija je također jedan od sudionika Getty Research Portala, koji nudi zbirku metapodataka digitaliziranih tekstova povijesti umjetnosti iz niza institucija. Na nacionalnoj razini tematski portal Znameniti.hr mjesto je prikupljanja digitalnih sadržaja osam nacionalnih institucija, koje posjeduju digitaliziranu građu poznatih hrvatskih osoba. U 2018. godini portal je dobio godišnje financiranje DARIAH-a za projekt „Suradnički okvir digitalne infrastrukture u regiji“, s ciljem okupljanja hrvatskih, slovenskih i bosanskih institucija u raspravi o korištenju digitalne infrastrukture u kulturnim i znanstvenim regionalnim zajednicama.

Nedavno su u DiZbi uvedeni i posebni moduli, koji poboljšavaju funkcionalnost administrativnog, ali i korisničkog

sučelja: DOI modul, koji se dodjeljuje bilo kojem tipu podataka kako bi se osigurala trajna poveznica za pronalaznje određenog dokumenta, modul objave koji omogućuje da se uvjeti dostupnosti Akademijinih izdanja na internetu odrede za svaku publikaciju pojedinačno, što je dalje povezano i s modulom preuzimanja, koji omogućuje elektroničku razmjenu publikacija s drugim knjižnicama, preko direktnog preuzimanja datoteka izravno s repozitorija. Najnoviji modul koji u velikoj mjeri olakšava rad na katalogizaciji knjižne građe, razvijen je kao aplikacija za android. Na vrlo jednostavan način, preko fotografiranja mobitelom (QR kod ili naslovnica) pretražuju se različite postojeće baze kako bi se pronašao i preuzeo relevantan set metapodataka za pojedino izdanje.

Jedna od prednosti projekta razvoja digitalne platforme koja se rijetko spominje je njezin društveni značaj, s obzirom da DiZbi tim čine stručnjaci različitih profila i područja specijalizacije. DiZbi projekt već deset godina okuplja jednom mjesečno tim koji raspravlja o različitim temama vezanim uz digitalizaciju, ali često i o široj problematici znanstvene i AKM zajednice. Uz to se tijekom godina stječu i razvijaju digitalne vještine, na taj način šireći obzor pojedine discipline, prilagođavajući se interdisciplinarnom načinu razmišljanja i rada i otvarajući se široj zajednici. Na primjeru DiZbi-ja očitom se pokazala svrsishodnost suradnje baštinskih i istraživačkih institucija koja u nacionalnim okvirima još nije dostigla potrebnu razinu. Međutim, općenito uzevši, za daljnji razvoj neophodna je promišljena strategija razvoja i financiranja digitalizacije kulturne baštine. Naposljetku, jednako je važna i edukacija specijaliziranih stručnjaka za obradu metapodataka u sektoru kulturne baštine.

Obilježavanje desete godišnjice osnivanja Digitalne zbirke Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u ovoj će se

godini završiti proslavom, koja će se održati 8. studenog u Knjižnici HAZU. Uz kratki presjek rada DiZbi-ja, kojeg će dati suradnici DiZbi tima, izlaganja će održati i predstavnici institucija s kojima je DiZbi tijekom godina surađivao na različitim projektima, a nakon izlaganja diskusija će se nastaviti uz okrugli stol s temom „Politike za digitalnu kulturu: prilagodba ili odustajanje?“. ■

DiZbi arhiv – Ostavština A. G. Matoša iz Odsjeka za povijest hrvatske književnosti

INFO

Digitalna zbirka Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti:
dizbi.hazu.hr

